

Dr Nataša Sturza Milić

Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača

„Mihailo Palov“

Vršac

UDK: 371.95

ISSN 1820 - 1911, 14 (2008), p. 570-585

UTICAJ PORODICE NA MOTORIČKU AKTIVNOST I DAROVITOST PREDŠKOLSKE DECE U ZAVISNOSTI OD POLA

Rezime: *Određeni broj autora smatra da na motorički razvoj i motoričku darovitost dece utiču sociološki faktori, koji se na mladim uzrastima direktno dovode u vezu sa postupcima roditelja (Perić, 1989, Lindsey, Mize i sar., 1997, Sturza, 1999, Malina, 2004, Đorđić, 2006). Uočeno je da običaji i tradicija nisu nimalo beznačajni za razvoj deteta, kao i da postoje određeni društveno priznati tipovi ponašanja za devojčice i dečake u svakoj kulturi, koji ne „zaobilaze“ ni motorički domen. Širok dijapazon socijalnih faktora (različito podsticanje dečaka i devojčica od strane roditelja prema fizičkoj aktivnosti, motoričkoj igri, različitim igračkama, sportskim rekvizitima, sportskim disciplinama i dr) može dovesti do razlika u motoričkoj uspešnosti (darovitosti) dečaka i devojčica istog uzrasta. Mnoge studije su pokazale da porodice ohrabruju više dečake nego devojčice da budu nezavisni, odgovorni i sposobni da preuzimaju odgovornost i da ovakav stav menja njihov pristup prema školi, uspehu, slobodnim aktivnostima, igri, sportu i dr. U radu će biti prikazani rezultati istraživanja koje je bilo usmereno na ispitivanje razlika u motoričkoj uspešnosti između dečaka i devojčica predškolskog uzrasta. Uočene razlike u motoričkoj uspešnosti između dečaka i devojčica mogu se dovesti u vezu sa postupcima roditelja, odnosno, različitim podsticanjem i usmeravanjem dečaka i devojčica u detinjstvu, po pitanju fizičke aktivnosti.*

Gljučne reči: *motorička darovitost i aktivnost, roditelji, predškolski uzrast, razlike između polova.*

Uvod

Podrška porodice u svim razvojnim periodima, a posebno u ranom detinjstvu, predstavlja odlučujući faktor za razvoj darovite dece (Winner, 1996). Uloga roditelja je u početku razvoja darovitosti, u percepciji izuzetnosti deteta, a nakon toga, u podsticanju i negovanju primećenog potencijala. Budući da opažanje darovitosti dece od strane roditelja zavisi, itekako, i od njihovih vlastitih osobina, roditelji će najbolje percipirati signale sposobnosti sa kojima imaju lična iskustva, koje cene ili sami poseduju (Bloom, 1985). Pretpostavlja se, da će deca sa minimalnim znakovima

sposobnosti (koje takođe poseduje jedan od roditelja), imati više šanse da razviju i manifestuju darovitost, nego deca koja pokazuju izrazite znakove darovitosti, a okolina ih ne prepoznaje. Ovakva shvatanja ukazuju na to, da sama sposobnost za razvoj darovitosti nije dovoljna, već da se darovitost mora prepoznati. Takođe, da bi se sposobnost razvila u stvaralačku, manifestnu sposobnost, rana dečja okolina mora svojim postupcima osigurati razvoj motivacije i kreativnog emocionalnog stava (organizovana podrška, edukacija i savetovanja za roditelje darovite djece). Kada su u pitanju fizičke aktivnosti na mlađim uzrastima, dokazano je da deca u velikom broju slučajeva ne bi ni trenirala, da nije bilo uticaja roditelja. Motivacija i podsticaj na početku bavljenja različitim fizičkim aktivnostima često dolazi od strane roditelja, sve dok trening ne postane način života, odnosno, potreba dece i mladih (Bloom, 1985). Porodična sredina predstavlja mesto razvojnog oblikovanja i faktor uticaja na stvaranje unutrašnje hijerarhije ciljeva, mada, mora se naglasiti da izloženost porodice stresovima u savremenim uslovima življenja, povećava potrebu za dodatnim naporima u podsticanju i razvijanju vrednosne orijentacije usmerene na stilove porodičnog funkcionisanja u kojima će telesno vežbanje biti važan resurs u očuvanju zdravlja (Polovina i Bogunović, 2007). Jedan broj istraživanja ukazuje i na to da roditelji mogu biti i otežavajući i ometajući faktor u razvoju motoričkog potencijala. Bačanac (2005) smatra da roditelji, nažalost, ne iz loših namera, već zbog nerazumevanja i neznanja, mogu onemogućiti svojoj deci da potpuno iskažu motorički potencijal i na taj način uskratiti mnoga zadovoljstva koja im bavljenje fizičkom aktivnošću donosi.

Shvatanja da porodice igraju daleko važniju ulogu u prepoznavanju i razvoju darovitosti od škole, navode na zaključak da ono što porodica i nastavnici čine u različito vreme i kako to čine, jasno postavlja temelj za izuzetno učenje na svakom području darovitosti i talenta (Bloom, 1985, Winner, 2000, Rogers i Silverman, 2006). Međutim, istraživanja pokazuju da svi roditelji nisu dovoljno osposobljeni za ovakvu vrstu procena i angažovanja, da ne znaju na koje karakteristike razvoja treba da obrate pažnju, da su subjektivni, da su više naklonjeni muškoj deci prilikom nominacija i podsticanja darovitosti i sl. (Freeman, 1991, Stojaković, 1998, Đorđević, Radovanović i sar., 2007). S obzirom na to da su prisutne mnogobrojne dileme, pogotovo kada je u pitanju uloga i značaj porodice za razvoj motorički darovite dece, postoji potreba da se posmatrani problem proanalizira iz nekoliko pozicija:

Sa aspekta identifikacije darovitosti, uprkos tome što se u relevantnim istraživanjima ističe značaj porodice za dalji razvoj darovitog ponašanja, retka su istraživanja koja su roditelje (ili staratelje) postavljala u situaciju da direktno procenjuju motoričku darovitost svoje dece. U većini slučajeva se od roditelja tražilo da daju saglasnost po pitanju uključivanja deteta u konkretno istraživanje, ali, od roditelja se nije očekivalo i direktno učestvovanje. Pretpostavlja se da je jedan od razloga otežana metodologija ovakvih istraživanja zbog problematičnog kontrolisanja porodičnih uslova, izražene subjektivnosti roditelja i shodno tome, varijabilnosti dobijenih rezultata i poteškoća u njihovoj analizi. Uviđa se, da su istraživači u ispitivanju odnosa porodica – darovitost dece, uglavnom usmereni na proučavanje ekonomskog i obrazovnog statusa roditelja (najčešće obrazovnog statusa majke). Mada, nalazi istraživanja Roedella i sar. (prema, Winner, 2005) upućuju na to, da je za razvoj darovitosti važniji aktivan angažman roditelja u vaspitanju dece nego njihov stupanj obrazovanja ili ekonomske moći. Naime, roditelji koji provode dosta vremena sa svojom decom, olakšavaju razvoj njihovih interesa, odgovaraju na njihova pitanja i osiguravaju toplinu i podršku njihovim istraživanjima, stimulisaće razvoj dečje darovitosti bez obzira da li je porodica siromašna ili bogata, uživa li društveni ugled ili ne.

Efikasna porodična okolina mora osigurati zadovoljenje osnovnih potreba darovitog deteta, bez obzira na to u kojoj oblasti aktivnosti je dete uspešno: potrebu za ljubavlju i sigurnošću, potrebu za novim iskustvima, potrebu za postizanjem uspeha, potrebu za osećanjem odgovornosti i nezavisnosti i dr. U fazi razvoja sposobnosti dece, roditelji imaju veliku odgovornost da stvore takvu okolinu za učenje i razvoj, koja će u prvom redu potpomoći razvoj motivacije. Pretpostavlja se, da se deca koja su prepoznata kao darovita, uglavnom rode i rastu u porodicama sa već obogaćenom okolinom, a zbog svojih sposobnosti traže još veće nivoe obogaćenosti, što im roditelji i omogućuju. Tako se, verovatno, usmerava razvoj dečjih sposobnosti. Od specifičnih, obrazovnih postupaka koji mogu doprinosti razvoju motoričke darovitosti deteta, čini se da je jedan od najefikasnijih, zajednička fizička aktivnost roditelja i dece, pozitivan stav roditelja prema fizičkoj aktivnosti i zdravom načinu života, zajedničke šetnje, izleti, vožnje biciklom, posete sportskim događajima i sl, naravno, uz stavljanje težišta na inicijativu i aktivnost deteta.

Kod darovite djece primetna je i pojačana osetljivost, odnosno, intenzivna reakcija na okolinu koja je uočena kod velikog broja pojedinaca sa povišenim sposobnostima (Winner, 2005). Čini se, kako se ovakva osetljivost može i razviti, tj. naučiti upućivanjem pažnje, imenovanjem i upražnjavanjem aktivnosti od strane roditelja ili vaspitača. Takvo diferencirano opažanje i klasifikacija podsticaja može preći detetu u vrednosnu kategoriju, pa, ukoliko je dete okruženo velikim bogatstvom izazova koji upućuju na motoričku aktivnost (adekvatan prostor, različite vrste sprava i rekvizita, bogatstvo boja i materijala, zanimljivi i stimulativni motorički sadržaji), tada ono može poprimiti te mogućnosti u svoje dostupne kategorije opažaja. Dete će u tom slučaju vrednovati motorički podsticaj prema bogatstvu ponuđenih kriterijuma, a ne samo površno. Stoga, okružujući dete u porodici raznovrsnim motoričkim aktivnostima i razgovarajući o njima, detetu vaspitavamo pažnju, dodajući mu veliku količinu novih dostupnih kategorija. Sve ovo je naročito izraženo kod darovite dece, budući da kod njih nailazimo na posebno, „plodno tlo“.

Takođe, na osnovu uvida u slična istraživanja, konstatovano je da se za potrebe ispitivanja mišljenja roditelja mogu primeniti jednostavne tehnike i instrumenti (upitnici, opservacione skale i dr), uz pomoć kojih se roditelji mogu direktno uključiti u proces identifikacije različitih darovitih ponašanja (Freeman, 2000, Gojkov i sar., 2002, Rensulli, 2006). Poželjno je prevazići prethodno iznesene probleme i nedoumice, s obzirom na to da mišljenje, stavovi i podrška roditelja mogu biti od velike pomoći za otkrivanje i podsticanje darovitosti. Roditelji mogu dati detaljnije informacije o razvoju i osobinama deteta u odnosu na druge, jer su u prilici da kontinuirano opažaju sve reakcije i karakteristike u ponašanju svoje dece (Stojaković, 2000), a ne može se zanemariti ni činjenica da do esencijalnih podataka u vezi ranog razvoja dece nije ni moguće doći bez direktnog uključivanja roditelja i informacija koje oni mogu pružiti (primera radi, informacije u pogledu vremena prohodanja dece, puzanja, izgovaranja prve reči i sl.).

Istraživanja o identifikaciji darovitosti (a u koja su bili uključeni i roditelji), ukazuju na to da su roditeljima darovitog deteta neophodne precizne informacije u pogledu karakteristika po kojima se daroviti pojedinac razlikuje od svojih vršnjaka i više metodičkih uputstava za dalji rad sa njima (Đorđević, 2006, Buckley, 1994). Rezultati istraživanja dobijeni na uzorku od 278 roditelja pokazuju da većina roditelja ne zna šta znači biti darovit (Buckley, 1994). Pod

pojmom darovitost roditelji podrazumevaju originalnost, socijabilnost, individualnost, samousmerenost, opsežno znanje, izuzetnu energiju, radoznalost, istrajnost, senzibilnost i dr (Milošević i Vujačić, 2006). Đorđević, Radovanović i sar. (2007) istražuju kako roditelji i prema kojim svojstvima prepoznaju darovito dete. U ovo istraživanje bilo je uključeno više od 1300 roditelja sa teritorije Beograda, Vršca, Banja Luke i drugih mesta. Autori zaključuju da više od polovine ispitanih roditelja (53,1 %) svoju decu smatra darovitima. Ostali roditelji ili nisu sasvim sigurni u darovitost svoje dece (ne negiraju njeno postojanje) ili smatraju da nisu osposobljeni da izvrše takvu procenu. Iako je navedeni procenat roditelja veliki i ne poklapa se ni približno sa realnom distribucijom darovitosti u populaciji, autori zaključuju da u porodici postoji dobra osnova (volja) za uočavanje darovitosti, što može biti osnova za dalji rad sa darovitom decom i mladima. Među svojstvima darovitih, prema mišljenju roditelja, na prvom mestu se ističu intelektualne sposobnosti, posebne psiho-fizičke sposobnosti (za sport), brzina u radu, široka interesovanja i dr. Zatim slede svojstva u oblasti motivacije i učenja. Na trećem mestu ističu se kreativna svojstva i na četvrtom mestu, svojstva u oblasti ponašanja.

George (2005) navodi istraživanje u Hampshireu u kojem se 2000 roditelja, nastavnika, školskih nadzornika i dece pitalo: Šta podrazumevaju pod pojmom "postignuće"? Roditelji su uglavnom smatrali da postignuće predstavlja rezultate ispita, dok nastavnici smatraju da postignuće znači "stvoriti široko obrazovane, sretne i zadovoljne mlade ljude koji će iskoristiti svoje potencijale".

Mada je logično očekivati da roditelji nisu u dovoljnoj meri objektivni kada su u pitanju sposobnosti njihove dece, jedan broj istraživanja ukazuje na to da su njihove ocene, ipak, dosta realne. U istraživanju Robinsona (1993) roditelji su se pokazali kao bolji procenjivači od vaspitača. Zanimljivo je da novija istraživanja darovitih pridaju značajno mesto stavovima roditelja o razvojnim iskustvima vezanim za fizičku aktivnost i sport njihove dece. Tako je Keen (2002), istražujući obrazovanje darovite dece ustanovio da su roditelji ove dece u najvećem procentu izdvojili bavljenje sportom kao značajno razvojno iskustvo u podsticanju nadarenosti svoje dece (28%). Za muziku i ples kao moćne podsticajne aktivnosti opredelilo se 24 % roditelja. Sami daroviti učenici u najvećem procentu (57%) izdvajaju bavljenje fizičkom aktivnošću kao važno interesovanje ili hobi, dok se 74% darovitih opredeljuje za sport kao važan kontekst ili stil učenja.

Istraživanje (Blažič, 2003) sprovedeno na populaciji roditelja odlikaša pokazuje da roditelji pre prepoznaju posebne talente nego natprosečnu opštu inteligenciju. Čak 81% roditelja je bilo ubeđeno da je njihovo dete talentovano na specifičnom području (sport, slikanje, gluma i dr). Nalazi koje je u svom istraživanju dobila Fulop (1993), donekle objašnjavaju odnos između roditeljskih takmičarskih stavova i takmičarskih stavova njihove visoko sposobne dece, ispoljenih u različitim takmičarskim aktivnostima. Analizirana su i sportska takmičenja motorički uspešne dece. Autorka je proučavala četiri različita aspekta takmičarskog ponašanja: opšte preferencije i emocionalno uključivanje u takmičarske aktivnosti; ulogu socijalnog poređenja kao neophodne komponente takmičarskih procesa i odnosa; značaj i intenzitet rivalstva među braćom i sestrama u porodici; suočavanje sa pobedom i porazom. Rezultati su pokazali da su posmatrana darovita deca bila takmičarski usmerena i da su iza njihovog takmičenja bili visoko takmičarski porodični uslovi.

Međutim, primećena je prisutnost stereotipa kod odraslih prilikom identifikacije i rada sa darovitim učenicima (Đorđević, 1979, Feberžer, 1999, 2002). Ne retko, nastavnici i roditelji neopravdano iz svojih procena isključuju kulturno uskraćenu decu, lošije đake, neopravdano favorizuju određeni pol i dr. Mnoge studije su pokazale da u većini kultura porodice ohrabruju više dečake nego devojčice da budu nezavisni, odgovorni i sposobni da preuzimaju odgovornost i da ovakav stav može promeniti njihov pristup prema školi, uspehu, bavljenju sportom, poslu i dr. Postoje podaci koji ukazuju na to, da prilikom identifikacije darovite dece, roditelji favorizuju dečake. Zha (1995) navodi podatak da su rezultati longitudinalne studije u kojoj su roditelji, a zatim nastavnici procenjivali darovitu decu, pokazali da je od strane roditelja prepoznato 69,5% dečaka i 30,5% devojčica. Freeman (1991) zapaža sličnu proporciju i ukazuje da su roditelji u okviru sprovedenog istraživanja prepoznali 64,3% darovitih dečaka, a samo 34,7% devojčica.

Osnovni principi identifikacije darovitih pojedinaca podrazumevaju, između ostalog, ravnopravan odnos prema polovima u pogledu proporcionalnog uključivanja dečaka i devojčica u programe za darovite (Deklaracija obrazovnih prava darovitog deteta, 1994, Feldhusen i Jarwan, 1993, Benito i Moro, 1998, Benito, 2003). Ovo pitanje je značajno i za dalje postupke podsticanja i razvijanja motoričke darovitosti dece, a proizilazi iz činjenice da su

mnoga istraživanja dokazala da već na predškolskom uzrastu postoje razlike između dečaka i devojčica u motoričkim sposobnostima i motoričkoj efikasnosti (Perić, 1989, Sturza, 1999, Bala, Stojanović i sar., 2007, Privitellio i sar., 2008). S jedne strane, postavlja se pitanje, da li je opravdano govoriti o prisustvu stereotipa (favorizovanju određenog pola) u procenama motoričke darovitosti dece od strane roditelja? S druge strane, prisutna je i dilema, da li neuvažavanje postojanja razlika u motoričkoj uspešnosti kod dece (pretežno na mlađim uzrastima), odnosno, izjednačavanje dečaka i devojčica prilikom identifikovanja i njihovog daljeg podsticanja, u izvesnom smislu može predstavljati stereotip?

Dakle, neuvažavanje specifičnosti i stvarnih razlika u motoričkoj uspešnosti i sposobnostima između dečaka i devojčica može dovesti do favorizovanja određenog pola i nepoštovanja jednog od osnovnih principa kvalitetne identifikacije darovitosti, poštovanja ravnopravnosti i pružanju šansi svoj deci da budu identifikovana kao potencijalno darovita. Rezultati mnogih istraživanja pokazuju da od ranog detinjstva postoje razlike u motoričkom statusu dečaka i devojčica, tako da se već kod novorođenčadi mogu uočiti razlike u pokretima tela. Benenson i sar. (1999) su utvrdili da se u ovom postnatalnom periodu razvoja dečaci odlikuju češćom upotrebom eksplozivnih pokreta, dok je u periodu odojčeta, preciznije, od 3 do 18 meseci, primećeno da su dečaci više angažovani u pokretima velikih mišićnih grupa. U većini istraživanja na uzorku dece predškolskog uzrasta utvrđene su razlike između dečaka i devojčica u testovima snage, brzine i koordinacije u korist dečaka, dok devojčice pokazuju bolje rezultate u testovima gipkosti (Perić, 1989, Sturza, 1999, Bala, 2006, Rubin, Stojanović i sar., 2007). Istraživanje Poest i sar. (1989, prema, Đorđić, 2006) realizovano na uzorku od 514 dece, potvrdilo je, na osnovu ukupnog broja sati koje tokom nedelje deca provedu baveći se fizičkim aktivnostima, da su dečaci značajno fizički aktivniji od devojčica. Ovo se posebno odnosi na lokomotorne aktivnosti (skoro 2 sata nedeljno u korist dečaka) i aktivnosti loptom (razlika 1,5 sati nedeljno u korist dečaka). Jedino su vežbe (aktivnosti) tipa ravnoteže bile zastupljenije kod devojčica. Maccoby (1990) identifikuje igru, koja uključuje intenzivnu fizičku aktivnost, kao ključnu karakteristiku koja razlikuje interakciju dečaka od interakcije devojčica. Đorđić (2006) na uzorku od 475 devojčica i 566 dečaka, na osnovu roditeljskih stavova utvrđuje da su dečaci na nivou celog uzorka fizički aktivniji u predškolskom uzrastu u odnosu na devojčice. Šerbetar (2003)

pronalazi da se dečaci i devojčice predškolskog uzrasta razlikuju u rešavanju motoričkih problema. Primenom Torensovog testa za ispitivanje motoričke kreativnosti, rezultati pokazuju da su dečaci uspešniji u svim zadacima koji ispituju fluentnost, originalnost i imaginativnost. Uzroke razlika između dečaka i devojčica autor pripisuje prvenstveno ranim porodičnim uticajima.

Određeni broj autora smatra da na motorički razvoj i motoričku uspešnost dece utiču i sociološki faktori, koji se na mlađim uzrastima direktno dovode u vezu sa stavom roditelja (Herlok, 1970, Perić, 1989, Malina, 2004, Đorđić, 2006). Širok dijapazon socijalnih faktora (različito podsticanje dečaka i devojčica od strane roditelja prema igri, različitim igračkama i sportskim rekvizitima i dr) može dovesti do razlika u motoričkoj uspešnosti dečaka i devojčica. Archer i Lloyd (2002, prema, Rubin, Stojanović i sar., 2006) navode podatak da razlike u motoričkim zadacima, u kojima je osnovna karakteristika kretanje celog tela sa strukturiranjem pokreta u korist dečaka i motoričkih zadataka ravnoteže u korist devojčica, imaju direktni uzrok u stavu roditelja prema određenom polu. Analizom socijalnog konteksta i ponašanja dece u grupnim aktivnostima, može se primetiti da su dečaci agresivniji u „telesnoj komunikaciji“, igri, nadmetanju i „nadjačavanju“ u odnosu na devojčice. Na ovakvo shvatanje upućuju i nalazi drugih istraživanja. Sabo (2006) navodi da u toku svakodnevnog života dečaci upražnjavaju igre i motoričke aktivnosti koje zahtevaju veće angažovanje mišićne snage (penjanje, puzanje, provlačenje i dr). Rezultati istraživanja Lindsey, Mize i sar. (1997) saglasni su sa drugim studijama koje sugerišu da roditelji dečaka u proseku značajno više podstiču njihovu fizičku aktivnost nego roditelji devojčica, kao i da pojedinim postupcima favorizuju dečake u odnosu na devojčice. Rezultati istraživanja koje je sprovedla Đorđić (2006) saglasni su sa drugim studijama koje sugerišu da roditelji različito tretiraju dečake i devojčice, kada je u pitanju podsticanje u fizičkim aktivnostima, igri i dr. Istraživanje transverzalnog tipa realizovano je na prigodnom uzorku predškolskih ustanova i osnovnih škola u Vojvodini. Roditelji dece uzrasta od 4 do 11 godina (n = 1869) popunjavali su anketni upitnik koji se odnosio na procenu fizičke aktivnosti i sedentarnog ponašanja dece, stavove prema fizičkoj aktivnosti i dr. Autorka pronalazi da roditelji dečaka u proseku značajno više podstiču fizičku aktivnost nego roditelji devojčica, kao i da pojedinim postupcima favorizuju dečake u odnosu na devojčice.

Prethodno prikazana saznanja i nalazi istraživanja upućuju na to da je utvrđivanje razlika u motoričkoj efikasnosti između dečaka i devojčica predškolskog uzrasta i faktori koji utiču na njih, značajno, ali nedovoljno razjašnjeno pitanje teorije i prakse, pogotovo u domenu edukacije. Shodno tome, cilj ovog istraživanja bio je da se ispita da li postoje razlike između dečaka i devojčica predškolskog uzrasta u pogledu efikasnosti motoričkog ponašanja.

Uzorak istraživanja - Istraživanje je sprovedeno na uzorku od 109 dece uzrasta 6 – 7 godina (57 dečaka i 52 devojčice) koja su pohađala predškolsku ustanovu „Bubamara“ u Vršcu.

Varijable istraživanja - Motorička uspešnost predškolske dece procenjena je pomoću 12 motoričkih zadataka:

1. Trčanje sa promenom smera i prenošenjem predmeta - TSPS
2. Sunožni poskoci iz obruča u obruč- SPOUO
3. Skok u dalj iz mesta - SDAM
4. Puzanje uz koso postavljenu klupu - PUKPK
5. Prelaženje preko Švedske klupe sa okretom - PPKO
6. Stajanje na levoj nozi - SLN
7. Stajanje na desnoj nozi - SDN
8. Nabacivanje prstenova na stalak - NPNS
9. Prelaz preko "Daria" - PPDA
10. Provlačenje kroz obruče uz prenošenje predmeta - PRPP
11. Kotrljanje telom - KOTEL
12. Trčanje sa prenošenjem koncentričnih obručeva - TPKO

Statistička obrada podataka - Obrada podataka podrazumevala je izračunavanje osnovnih statistika za korišćene motoričke varijable i primenu T-testa za utvrđivanje razlika između malih nezavisnih uzoraka (za utvrđivanje razlika između dečaka i devojčica u varijablama motoričke uspešnosti). Primenjen je softverski paket za statističku obradu podataka (*SPSS 7.5 for Windows*).

Rezultati i diskusija - U Tabeli 1 prikazani su osnovni deskriptivni pokazatelji za motoričke varijable za subuzorak dečaka i devojčica:

Tabela 1. Osnovni deskriptivni pokazatelji za motoričke varijable u zavisnosti od pola

Varijabla	Mean (dečaci, N=57)	Mean (devojčice, N=52)	Sd (dečaci, N=57)	Sd (devojčice, N=52)
TSPP	15.034	15.853	3.395	1.863
TPKO	24.087	26.075	2.014	2.703
SPOO	7.726	8.777	2.14	1.883
SDAM	102.513	92.722	15.542	13.898
PUKPK	15.377	18.677	5.229	4.255
PPKO	10.449	11.687	2.173	3.322
SLN	27.452	22.511	29.886	18.31
SDN	23.874	20.663	15.626	12.788
NPNS	1.71	0.611	1.553	0.916
PPDA	50.622	57.809	11.282	10.985
PRPP	17.048	20.706	4.864	6.336
KOTEL	16.674	19.814	3.255	4.573

U tabeli 2 prikazani su podaci o dobijenim T – vrednostima i realizovanom nivou značajnosti (p) za sve ispitivane motoričke varijable:

Tabela 2 - Značajnost razlika u zavisnosti od pola

Varijabla	T-vrednost	p
TSPP	- .942	.3512
TPKO	- 2.934	.0052*
SPOO	- 1.728	.0905
SDAM	2.207	.0322*
PUKPK	- 2.273	.0277*
PPKO	- 1.578	.1212
SLN	.632	.5303
SDN	1.737	.089
NPNS	2.73	.0089*
PPDA	- 2.17	.0351
PRPP	- 2.268	.0279*
KOTEL	-2.8	.0074*

Na osnovu dobijenih rezultata, može se zaključiti da postoji statistički značajna razlika između ispitivanih dečaka i devojčica u uspešnosti izvođenja sledećih motoričkih zadataka:

- Trčanje sa prenošenjem koncentričnih obruča – TPKO (u korist dečaka)
- Skok u dalj iz mesta – SDAM (u korist dečaka)
- Puzanje uz koso postavljenu klupu – PUKPK (u korist dečaka)
- Nabacivanje prstenova na stalak – NPNS (u korist dečaka)
- Provlačenje kroz obruče sa prenošenjem predmeta - PRPP (u korist dečaka)
- Kotrljanje telom – KOTEL (u korist dečaka)

Statistički značajna razlika između dečaka i devojčica predškolskog uzrasta nije uočena u sledećim motoričkim zadacima:

- Trčanje sa promenom smera i prenošenjem predmeta – TSPP
- Sunožni poskoci iz obruča u obruč - SPOO
- Prelaz preko švedske klupe sa okretom - PPKO
- Stajanje na levoj nozi – SLN
- Stajanje na desnoj nozi – SDN
- Prelazak preko Daria – PPDA

Očigledna je distinkcija između dečaka i devojčica predškolskog uzrasta u efikasnosti izvođenja pojedinih motoričkih zadataka. Ova činjenica postavlja značajno i zanimljivo pitanje iz oblasti predškolskog fizičkog vaspitanja: Postoji li zaista sistematična razlika u efikasnosti motoričkog izvođenja između devojčica i dečaka (u određenim motoričkim zadacima) ili je to samo slučaj sa uzorkom ovog istraživanja?

U prilog negativnog odgovora idu brojna udžbenička saopštenja o razvojnim karakteristikama ovog uzrasta, koja osporavaju postojanje razlika u razvoju motorike predškolskog uzrasta (Herlok, 1970, Smiljanić-Toličić, 1983). Novija istraživanja, kao i ovo istraživanje, stvaraju vrlo egzaktnu osnovu za osporavanje navedene teze o nepostojanju razlike u motoričkoj uspešnosti između predškolskih dečaka i devojčica. Svakako, utvrđene razlike u efikasnosti motoričkog izvođenja dečaka i devojčica ne mogu se generalizovati, s obzirom na to da je uzorak u ovom istraživanju bio mali.

Možemo li, ipak, pokušati da pronađemo odgovor na pitanje: Koji je mogući uzrok utvrđene distinkcije između dečaka i

devojčica predškolskog uzrasta u pojedinim motoričkim zadacima? Uticaj bioloških faktora je moguć, ali budući da su do sada na tom polju izvršena veoma skromna istraživanja i provere, autor bi se ogradio od uverenja da su biološki faktori (biološke zakonitosti u razvoju fenotipa dečaka i devojčica) prevashodno uticali na razlike u efikasnosti motoričkog izvođenja dečaka i devojčica. Dalje, kao prevashodni uticaj ne možemo smatrati ni vaspitno-obrazovni rad iz oblasti fizičkog vaspitanja u predškolskim ustanovama. Aktuelne programske osnove tako su koncipirane, da ne naglašavaju potrebu za različitim pristupom u planiranju fizičkog vaspitanja u radu sa dečacima i devojčicama.

Možda odgovor na pitanje, zašto u nekim motoričkim zadacima razlika u efikasnosti izvođenja, ipak postoji, i zašto u svim motoričkim zadacima na osnovu srednjih vrednosti rezultata možemo uočiti da su dečaci uspešniji (mada u većem broju motoričkih zadataka razlika u srednjim vrednostima nije signifikantno značajna), treba naći u socijalnom kontekstu i proanalizirati socijalne okvire u kojima se devojčice vaspitavaju kao nežna, zaštićena bića, za razliku od dečaka koji bi trebali da budu jači, hrabriji i izdržljiviji. Ne smemo iz vida izgubiti ni uticaj roditelja i porodične sredine koja često dečake usmerava na živahnije, prodornije, teže igre, za razliku od devojčica koje se od rođenja usmeravaju ka mirnijim, nežnijim i manje opasnim igrama.

Zaključno razmatranje

Sa aspekta roditeljskog usmeravanja i podsticanja, čini nam se, da u pokušaju da objasnimo uočene razlike između dečaka i devojčica, ulazimo u prostor začaranog, zatvorenog kruga (*circulus vitiosus*). Da li su primećene razlike u motoričkoj efikasnosti između dečaka i devojčica prouzrokovane kontinuiranim različitim pristupom i podsticanjem od strane roditelja i porodice (iz najbolje namere, pod uticajem kulture i tradicije), ili su razlike u sposobnostima dečaka i devojčica biološki determinisane i kao takve, prirodno nameću i izazivaju određene postupke roditelja (dečaci su već na predškolskom uzrastu snažniji, jači i agresivniji od devojčica, tako da je logično usmeravati ih ka odgovarajućim fizičkim aktivnostima, i obrnuto, devojčice su nežnije, fizički slabije, manje agresivne od dečak i shodno tome, više im odgovaraju manje naporene i intenzivne fizičke aktivnosti)? Svakako, prethodno prikazana istraživanja i nalazi ukazuju na to da postoje izvesni kulturni faktori koji imaju važnu ulogu prilikom određivanja koje će

veštine učiti pripadnici jednog ili drugog pola i da običaji i tradicija nisu nimalo beznačajni za razvoj dece, kao i da postoje određeno društveno priznati tipovi ponašanja za devojčice i dečake u svakoj kulturi, bila ona civilizovana ili ne. Naravno, ova pretpostavka se ne može prihvatiti kao sasvim pouzdana, ali bi bilo dobro proveriti je empirijski. U protivnom, i dalje možemo bezizlazno lutati po “začaranom krugu” i kao roditelji praviti greške i propuste iz “najbolje namere”, kojih često i nećemo biti svesni.

Literatura:

- Bala, G. (2006): Distribucija generalnog faktora motorike kod dece. Pedagoška stvarnost, LII, 7-8, Novi Sad.
- Bačanac, L.J. (2005): Psihološko pedagoški aspekti rada sa decom u sportu. U: Grupa autora: Dečiji sport od prakse do akademske oblasti, Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja, Beograd, 50-87.
- Benenson, J.F., Liroff, E.R., Paskal, S.J. i Cioppa, G.D. (1999): Propulsion: A behavioral expression of masculinity. British journal of Developmental Psychology, 15 (1), 37-50. Preuzeto sa: <http://www.eric.ed.gov>
- Benito, Y. i Moro Y. (1998): Project for an early identification of Gifted Pupils, “Huerta del Rey” Center specialized in the study of giftedness – Spain.
- Benito, Y. (2003): Copiii supradotati – Educatie, dezvoltare emotionala si adaptare sociala. Editura Polirom, Bucuresti, Romania.
- Blažič, M. (2003): Nadarjeni-izkorišćen ali prezrt potencial. Slovensko združenje za nadarjene, Novo Mesto.
- Bloom, B. (1985): Developing Talent in Young People. New York, Ballantines. Preuzeto 20. 03. 2007. sa: <http://www.brianmac.demon.co.uk/itad.htm>
- Buckley, K.C.P. (1994): Parent's views on education for the gifted, Roeper Review 16, pp. 215-216.
- Winner, E. (1996): Darovita djeca - mitovi i stvarnost. Lekenik, Ostvarenje d.o.o.
- Winner, E. (2000). The Origins and Ends of Giftedness. American Psychologist, 55,1,159-169.
- Deklaracija obrazovnih prava darovitog deteta (1994), sa zasedanja Parlamentarne skupštine Saveta Evrope, Uredba 1248 o obrazovanju darovite dece, Brisel.
- George, D. (2005): Obrazovanje darovitih, Zagreb, Eduka.
- Đorđević, B. (1979): Individualizacija vaspitanja darovitih, Prosveta, Beograd.

- Đorđević, B., Radovanović, I., Božin, A., Radović, V. i Paser, V. (2007): Odrasli o darovitoj deci i mladima. Učiteljski fakultet u Beogradu i VŠV u Vršcu, 2007.
- Đorđić, V. (2006): Fizička aktivnost predškolske dece. Zbornik radova: Antropološke karakteristike i sposobnosti predškolske dece, Univerzitet u Novom Sadu, Fakultet fizičke kulture, str. 331-360.
- Đorđić, V. (2006): Roditelji i fizička aktivnost dece predškolskog i mlađeg školskog uzrasta. Zbornik radova: Antropološki status i fizička aktivnost dece i omladine, Univerzitet u Novom Sadu, Fakultet fizičke kulture, str. 127-135.
- Zha, Z. (1995): The influence of family education on gifted children. Paper presented at World Conference on Gifted and Talented Children, Hong Kong.
- Keen, D. (2002): Talent in the New Millennium. Dunedin: College of Education. http://www.dce.ac.nz/research/content_talent.htm
- Lindsey, E. W., Mize, J. i Pettit, G.S. (1997): Differential play patterns of mothers and fathers of sons and daughters: implications for children's gender role development. *Sex Roles: A Journal of Research*, November.
- Maccoby, E.E. (1990): Gender and relationships. *American Psychologist*, 45, 513-520.
- Malina, R.M. (2004): Motor Development during Infancy and Early Childhood: Overview and Suggested Directions for Research. Preuzeto 11.08.2008. sa: <http://www.soc.nii.ac.jp/jspe3/index.htm>
- Milošević, N., Vujačić, M. (2006): Ka uvažavanju potreba darovitih učenika i njihovih roditelja, Zbornik. Br 12, Visoka strukovna škola za obrazovanje vaspitača, Vršac, str. 386-391.
- Freeman, J. (2000): "Families, the essential context for gifts and talents", in K.A. Heller, F.J. Monks, R. Sternberg & R. Subotnik, *International Handbook of Research and Development of Giftedness and Talent*, Oxford: Pergamon Press, pp. 573-585.
- Perić, D. (1989): Nivo biomotoričkih sposobnosti dece predškolskog uzrasta i pojam o sebi. Magistarski rad, FFK, Beograd.
- Polovina, N., Bogunović, B. (2007): Motivacijski princip i vežbanje u funkciji zdravlja. Zbornik radova "Fizička aktivnost i zdravlje", Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja, Beograd, str. 66-72.
- Privitellio, S., Caput-Jogunica, R., Babić, V. (2008): Differences between Preschool Girls and Boys in 400m Running, str.
- Rajtmajer, D. (2008): Didaktika športa je redoljubna veda. Zbornik „Otrok v gibanju“, 5. mednarodni simpozij, Kranjska Gora, Slovenija, str. 449-456.
- Renzulli, S. J. (2006): A Practical System for Identifying Gifted and Talented Students. The National Research Center on the Gifted and Talented, University of Connecticut. Preuzeto 11.08.2008. sa : <http://www.gifted.uconn.edu>

- Renzulli, S. J. (2007): Parent and Peer Ratings in the Identification Process. The National Research Center on the Gifted and Talented, University of Connecticut. Preuzeto sa : <http://www.gifted.uconn.edu>
- Robinson, N. (1993): Identifying and Nurturing gifted, very young children. En Heller, K.A., Monks, F.J. y Passow, A.H.: International Handbook of research and development of giftedness and talent. Pergamon Press, Oxford.
- Rogers, M.T. i Silverman L.K. (2006): Recognizing Giftedness in Young Children. Gifted Development Center, Denver, Colorado. Preuzeto sa <http://www.gifteddevelopment.com/>
- Rubin, P., Stojanović, M., Stojanović, M. i Fratić, F. (2006): Kvantitativne razlike motoričkog statusa dečaka i devojčica uzrasta 4-7 godina sa teritorije Novog Sada. Zbornik radova: Antropološki status i fizička aktivnost dece i omladine, Univerzitet u Novom Sadu, Fakultet fizičke kulture, str. 45-51.
- Sabo, E. (2006): Posturalni status dece predškolskog uzrasta na teritoriji opštine Sombor, Sremska Mitrovica i Bačka Palanka. Zbornik radova: Antropološki status i fizička aktivnost dece i omladine, Univerzitet u Novom Sadu, Fakultet fizičke kulture, str. 101-113.
- Sturza, N. (1999): Odnos efikasnosti motoričkog ponašanja i intelektualnih sposobnosti dece predškolskog uzrasta 5-6 godina. Magistarski rad, FFK, Beograd.
- Šerbetar, I. (2003): Razlike između djevojčica i dječaka u varijablama motoričke kreativnosti, Zbornik radova sa naučnog skupa "Drugi Dani Mate Demarina", Zagreb, str. 139-144.
- Feberžer, I. (1999): Essential dilemmas of vocational development, education and counselling gifted children, International conference on vocational orientation, Bled, Slovenia.
- Feberžer, I. (2002): Darovitost - izabrani radovi prezentovani u svetu, VŠV, Vršac.
- Feldhusen, J.F., Jarwan, F.A. (1993): Gifted and talented youth for educational program. Talent for the future, pp. 222-226.
- Fulop, M. (1993): Competitive Behavior in Relation to High Ability and Environment ECHA, Council for High Ability, p.39.
- Herlok, E. (1970): Razvoj deteta, Zavod za izdavanje udžbenika SRS, Beograd.

Natasa Sturza – Milić, PhD

Preschool Teacher Training College “Mihailo Palov”

Vrsac

**Influence of Parents on Motor Activity and Giftedness of
Preschool Children Depending on their Sex**

Abstract: A number of authors consider that motor development and motor giftedness of children are influenced by social factors, at younger age directly related with actions of parents. (Peric: 1989; Lindsey, Mize et al: 1997; Sturza: 1999; Malina: 2004; Djordjic: 2006). It has been noticed that customs and traditions are not at all meaningless for child’s development, as well as that there are certain socially acknowledged types of behaviour for girls and boys in each culture, which do not “bypass” motor domain. A wide range of social factors (especially encouragement of boys and girls by parents to engage in physical activity, motor play, sports disciplines, with various toys, sports requisites, etc) can bring about differences in motor successfulness (giftedness) of boys and girls who are of the same age. Numerous studies have shown that family encourage boys more than girls to be independent, responsible and ready to take responsibility and that this attitude changes their approach to school, success, free activities, play, sports, etc. The paper will present the results of a research focused on studying differences in motor accomplishment between preschool boys and girls. The noticed differences in motor successfulness between boys and girls can be brought in relation to the actions of parents, i.e. to various encouragement and guidance of boys and girls in early childhood, regarding physical activity.

Key words: motor giftedness and activity, parents, preschool age, sex differences.